
Norges formannskap i Nordisk ministerråd 2012

Sektorprogram for kulturområdet

Velferdsstaten i et nordisk perspektiv

norden

Nordisk ministerråd

Forsidefoto:

It's common knowledge, 2009, edition of 5+1, 187cmx150cm, c-print/aluminium

Copyright © Rune Guneriussen

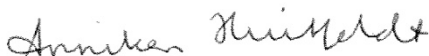
Forord

Utviklingen av en bærekraftig velferdsstat i et nordisk perspektiv er hovedtemaet for det norske formannskapet i Nordisk ministerråd i 2012. De ulike samarbeidsområdene innenfor Nordisk ministerråd har alle betydning for utviklingen av velferdssamfunnet. Bærekraftig utvikling av velferdsstaten må også i fremtiden ta opp i seg betydningen av kultur og deltakelse for hele samfunnets utvikling.

Kulturlivet og frivillig sektor er naturlige møteplasser som knytter folk sammen. Under det norske formannskapet ønsker jeg å sette søkelyset på nettopp **kultur og inkludering**. En bærekraftig kulturpolitikk må legge til rette for at alle skal ha like muligheter til å delta. Retten til å bidra og delta i kulturlivet og i samfunnet står sentralt i en moderne velferdsstat. Likevel vet vi at noen faller utenfor. Kulturopplevelser og fritidsaktiviteter er viktige arenaer for sosialisering og inkludering. I et kreativt og bærekraftig Norden hjelper det ikke å være skoleflink hvis du ikke også har sosial kompetanse. Barn og unge er en spesielt viktig målgruppe i dette arbeidet.

Den nordiske språkforståelsen er selve limet i det nordiske samarbeidet. Språkforståelsen går dessverre tilbake – og denne utviklingen er det viktig å snu. Går språkforståelsen tilbake, svekkes opplevelsen av en nordisk identitet. Jeg mener at kulturfeltet har de reelle virkemidlene for å styrke den nordiske språkforståelsen.

Det er først og fremst gjennom **mediene** – enten det dreier seg om nordisk film, TV-programmer, musikk eller litteratur for barn, unge og voksne – at vi kommer i nærkontakt med våre naboer. Å gjøre det lettere å få digital tilgang til de nordiske landenes kulturuttrykk vil være et viktig skritt i riktig retning. Språkforståelsen gir de nordiske kulturnæringene et enestående konkurransefortrinn. Spørsmålet er om vi klarer å utnytte dette godt nok. Under det norske formannskapet ønsker jeg å fortsette arbeidet med å profilere Norden som en levende, dynamisk og kreativ kulturregion.

Anniken Huitfeldt
kulturminister

Nordisk kultursamarbeid – kontinuitet og fornyelse

Å forvalte nordisk fellesarv innen historie, kultur og språk er en kontinuerlig oppgave som ikke fører til store ord og overskrifter. Likevel berører det veldig mange mennesker. Gjennom kontakt og samarbeid vokser samhold og samhørighet. Dette fellesskapet og denne samhørigheten er det viktig å ta vare på og styrke. Avtalen om kultursamarbeid mellom de nordiske landene – *Den nordiske kulturavtalen* – har nettopp fylt 40 år. Norden ser annerledes ut i dag enn for 40 år siden. Gjenspeiler det nordiske kultursamarbeidet det nye, mangfoldige Norden? Med en forankring i mål- og visjonsdokumentet *Det fellesnordiske kultursamarbeidet 2010-2012* ønsker det norske formannskapet å sette noen nye avtrykk i kultursamarbeidet. Det nordiske kultursamarbeidet er bredt; fra folkelig fellesskap til den enkelte kunstners virke. Begge deler skal ha mulighet til å utfolde og utvikle seg. De fellesnordiske institusjonene og programmene bidrar til å skape gode og fleksible rammer for kultursamarbeidet. Kontinuitet og fornyelse vil være viktige stikkord i arbeidet med et nytt mål- og visjonsdokument som skal gjelde fra 2013.

Det fellesnordiske kultursamarbeid 2010-2012 – mål og visjon inneholder seks prioriterte temaer:

- *nordisk kunst skal være mer synlig på den globale scenen*
- *kunst og kultur skal bidra til økt nordisk språkforståelse*
- *barn og unge skal ha gode muligheter til å delta aktivt og skape egne kulturuttrykk*
- *det kulturelle mangfold i det nordiske kultursamarbeidet skal styrkes*
- *kultursamarbeidet skal bidra til at nordisk kulturarv vernes, synliggjøres og utvikles*
- *ministerrådets formannskapsprogram skal bidra til at de nordiske kulturministrenes prioriteringer utvikles og gjennomføres*

I. Kultur og inkludering

Retten til å delta og bidra i kulturlivet er sentral i en moderne velferdsstat og er uavhengig av kjønn, etnisk eller religiøs tilknytning, økonomi, funksjonsevne eller alder. Likevel ser vi at det er forskjeller i kulturbruk. Personer med lav inntekt og utdanning, og personer med minoritetsbakgrunn er underrepresentert på flere områder i kulturlivet. Vi vet også at personer med nedsatt funksjonsevne møter særskilte hindringer i bruk av kulturtilbudet.

Det er et kulturpolitisk hovedmål å legge til rette for økt kulturbruk og deltakelse i kulturaktiviteter blant grupper som i dag deltar i liten grad. Kulturlivet byr på arenaer for opplevelser og læring, der fellesskap og identitet kan utvikles. Derfor er det uheldig at noen faller utenfor, både for enkeltmennesker og for samfunnet. Inkludering i kulturlivet handler om å bygge ned barrierer som kan hindre personer eller grupper i å benytte seg av det kulturtilbudet som finnes. Samtidig handler det om at kulturlivet må være åpent og inviterende og framstå som relevant for alle grupper i samfunnet. Det er et mål at kulturlivet skal speile og utnytte de ressursene som finnes i våre mangfoldige samfunn. Som forvaltere av fortidens, samtidens og framtidens kulturarv, kan kulturfeltet spille en sentral rolle i å undersøke, reflektere over og legge til rette for samtaler om kultur, identitet og tilhørighet.

Bollywood Ibsen/Fruen fra Det Indiske hav. Oslo Nye Teater. Regi: Erik Ulfsby
Med Belinda Braza, Noman Mubashir, Lisa Tønne
Foto: Marit Anna Evanger

○ *Norge vil bidra til økt oppmerksomhet om sosiale forskjeller knyttet til deltakelse i kulturlivet. Det vil settes søkelys på hvordan vi som myndigheter sammen med kultursektoren kan legge til rette for bredest mulig bruk av og deltakelse i kulturlivet.*

Et nordisk løft for kultur for barn og unge

Kultur for barn og unge er et prioritert område i strategien for det nordiske kultursamarbeidet 2010-2012. Kulturministrene i Norden har en visjon om at nordisk kunst og kultur skal bidra til å møte og utnytte globaliseringens utfordringer og muligheter. Dette er en ambisiøs visjon som krever at vi skaper kulturell kapital for fremtiden. Dette gjør vi ved å investere i barn og unge. Vi ønsker at barn og unge skal være aktive deltakere i kulturlivet og skape egne kulturuttrykk. Et kulturpolitisk mål har vært å øke kvaliteten på kunst og kultur for barn og unge, samt øke prestisjen på dette feltet. Fokuset på barn og unge som målgruppe er blitt større. Barne- og ungdomskultur har imidlertid fortsatt lav status. Et løft for nordisk barnelitteratur vil også være et løft for det nordiske språkfellesskapet.

Astrid Lindgren fikk aldri Nordisk råds litteraturpris. Det har heller ingen andre barnebokforfattere fått. Norden er internasjonalt kjent for å ha mange gode barne- og ungdomsbokforfattere. Dette bør gjenspeiles i en egen litteraturpris. I 2012 er det 50 år siden Nordisk råds litteraturpris ble delt ut for første gang.

○ *Norge vil arbeide for å gi barnekulturen i Norden et løft. En nordisk barnebokpris vil bidra til dette og til å styrke den nordiske språkforståelsen.*

Foto: Uschi Hering/
Scanstockphoto

Den kulturelle skolesekken

Den kulturelle skolesekken er en nasjonal satsing som skal bidra til at elever i skolen får møte profesjonell kunst og kultur av alle slag. Satsingen forutsetter et samarbeid mellom kultur- og utdanningssektoren. Det er etablert tilsvarende ordninger i flere nordiske land, etter modell av *Den kulturelle skolesekken* i Norge.

Som nasjonal satsing er *Den kulturelle skolesekken* først og fremst koblet til sentrale prinsipper og verdier i norsk kultur- og utdanningspolitikk. Den ses som et redskap for å opprettholde og videreutvikle demokrati, læring og likhetsverdier i samfunnet gjennom engasjerende kunst- og kultur møter for elever. Gjennom en kritisk tilnærming vil vi utvikle nye perspektiver på og ny kunnskap om *Den kulturelle skolesekken* som kultur- og utdanningsprosjekt. Det å skape gode møter er en klart uttrykt intensjon for *Den kulturelle skolesekken*.

Den kulturelle skolesekken i Norge ble etablert i 2001, og i løpet av 10 års eksistens har ordningen blitt utvidet og videreutviklet. Et eget forskningsprosjekt er satt i gang for å drøfte og videreutvikle grunntenkningen omkring *Den kulturelle skolesekken* som allment estetisk dannelsesprosjekt. Forskningsresultatet vil kunne danne grunnlag for videre utvikling av ordningen. Hovedfunnene i forskningsprosjektet skal legges fram på en større avsluttende brukerkonferanse i 2012.

○ *Norge vil bidra til erfaringsutveksling og kompetansedeling gjennom brukerkonferansen, som skal ha et nordisk perspektiv.*

Arkitekturens samfunnsansvar

Egnede kulturbygg er vesentlig for at alle kan delta og utfolde seg i samfunnet. Kulturhus, skoler og museer er sentrale kulturarenaer som kan bidra til sosial inkludering. Kulturdepartementet har det koordinerende ansvaret for samordning av den statlige arkitekturpolitikken i Norge, som har resultert i planen *arkitektur.nå. norsk arkitekturpolitikk*. Ny plan- og bygningslov og ny lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven), medfører en skjerping av reglene om tilgjengelighet.

○ *Norge vil ta initiativ til å belyse arkitekturens samfunnsansvar og bidra til erfaringsutveksling om kulturbygg i Norden.*

Kulturforskning

Kulturens samfunnsrolle har endret seg vesentlig og griper nå inn i stadig flere andre samfunnsområder. Det er behov for mer forskning og et bredere kunnskapsgrunnlag når kulturpolitikken skal utformes i årene som kommer. Utforming av kulturpolitikken skal i størst mulig grad baseres på kunnskap om kulturlivets og frivillig sektors karakteristika og utfordringer, og om hvordan ulike kulturpolitiske ordninger og tiltak virker.

Blant de områdene som nå setter nye premisser for kulturlivet er teknologisk utvikling, nye organisasjonsmodeller, økonomiske forhold, demografiske forhold, endringer i publikums bruk av kulturtilbudene, internasjonalisering og globalisering. Behovet for handlingsveiledende kunnskap er stort, både for dem som utformer og forvalter kulturpolitikken og for aktørene som bidrar til å realisere politikken.

○ *Norge vil ta initiativ til å sette kulturforskning på den nordiske dagsorden.*

Synlighet for alle i kultur og media

Dersom barrierer rives ned, kan en stadig større andel av innbyggerne i de nordiske landene delta i samfunns-, kultur- og idrettsliv. Mediene er viktige normsettere og trendsettere i samfunnet, og har makt til å utfordre klisjeer og endre menneskers syn på seg selv, men også til å bekrefte fordommer og stereotyper. Det er viktig at mediene speiler mangfoldet i samfunnet på en balansert og nyansert måte. Mediebildet av mennesker med nedsatt funksjonsevne må være nyansert.

○ *Norge vil ta initiativ til å belyse noen av de problemstillingene som Nordens velferdssenter tar opp i rapporten Fokus på kultur, media og synlighet (2011).*

Bibliotek – møtested, lærings-/kunnskaps- og kulturarena i en digital tid

Verdigrunnlaget og legitimiteten til bibliotekene bygger på tanken om at kunnskap og utdanning skal være tilgjengelig for alle, uavhengig av sosiale, økonomiske og geografiske skillelinjer. Bibliotekene skal gi den enkelte anledning til læring og personlig utvikling gjennom hele livet. Bibliotekene forvalter viktige deler av de fysiske og digitale kunnskaps- og informasjonsressursene i samfunnet på vegne av fellesskapet. De utgjør en viktig del av kultur- og kunnskapsallmenningen. Biblioteket som møteplass for flerspråklig litteratur og forvalter av nordisk litteraturarv, bidrar også til å fremme den nordiske språkforståelsen. Bibliotekene er blant de kulturarenaer som kan vise til vellykket inkludering.

○ *Norge vil belyse biblioteket som møteplass og kulturarena i en digital tid.*

Foto: Drammensbiblioteket

Frivillighet i Norden

Frivillig sektor i de nordiske landene danner et godt utgangspunkt for interessante sammenligninger. Sterke sivilsamfunn og stor tillit til andre mennesker og samfunns-system kjennetegner Norden som samfunn. Ny forskning viser at den sosiale kapitalen i de nordiske landene er høyere enn ellers i Europa, og at et levende organisasjonssamfunn styrker den sosiale kapitalen. Tillitsnivået i Norden har steget jevnt siden 1995, fra et nivå som allerede var svært høyt. Forklaringer på et økende tillitsnivå er en befolkning med stadig høyere utdanning, økende velstandsnivå, sosial utjevning og høy tillit til samfunnets institusjoner. Tillitsfulle samfunn står bedre rustet til å oppnå økonomisk vekst, bedre folkehelse og levedyktige demokratier. For individer har tillit betydning fordi det knytter oss sammen samtidig som det gir rom for uavhengighet og frihet.

○ *Norge vil bidra til større bevissthet om sivilsamfunn og frivillig sektors betydning for sosial kapital i den nordiske velferdsmodellen.*

II. Språk, kultur og medier

Det kulturelle og språklige fellesskapet i Norden var en grunnleggende forutsetning for etableringen av det formelle nordiske samarbeidet. For å ivareta kraften i det nordiske samarbeidet er det nødvendig å arbeide kontinuerlig for at språkfellesskapet holdes levende i Norden. Mobilitet over grenser bidrar til å styrke de nordiske båndene og et velfungerende arbeidsmarked i Norden. Nedbygging av grensehindre må gå hånd i hånd med styrking av den nordiske språkforståelsen.

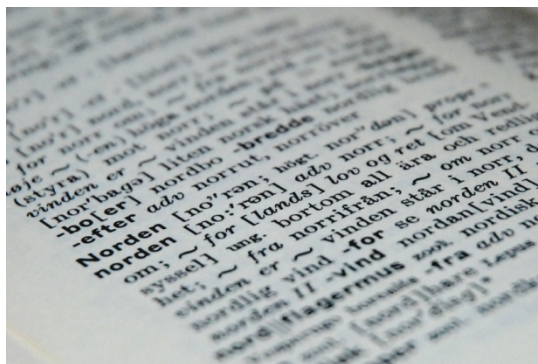

Foto: Norden.org

Den nordiske språkforståelsen hviler nå som før i stor grad på folkelig kontakt. Derfor er det viktig å involvere nye nordiske borgere og skape forståelse og engasjement for fortsatt nordisk samarbeid. Det som har gjort det nordiske språkfellesskapet spesielt, er den politiske viljen til å holde det ved like.

Kultur- og mediefeltets betydning for språkfellesskapet i Norden

De nye språkpolitiske utfordringene Norden som region møter i en globalisert verden, svekker den nordiske språkforståelsen. Når nabospråkforståelsen går tilbake, blir opplevelsen av en nordisk identitet svekket. Gjennom Nordvisjonssamarbeidet tilbyr de nordiske allmennkringkasterne stadig flere programmer fra nabolandene. Nettbasert distribusjon av lyd, bilde og tekst legger forholdene til rette for at nordiske borgere skal få bedre tilgang til digitalt innhold fra sine naboland. Den teknologiske utviklingen åpner slik for et felles nordisk rom der mediene som distributører av nordisk kulturinnhold har mulighet til å gi det nordiske publikumet tilgang til nordisk innhold. Dersom innhold skal tilgjengeliggjøres for et større publikum enn hjemmemarkedet har det ofte økonomiske konsekvenser. Det er viktig at opphavsmennenes rettigheter respekteres.

o Norge vil arbeide for å utnytte potensialet som ligger i nettbasert distribusjon av nordisk innhold innenfor rammene av opphavsretten

Nordisk ministerråd har et språkoppdrag som har sin hovedforankring i Ministerrådet for utdanning, men som samtidig er rettet mot Ministerrådet for kultur. Og det er nettopp på kulturområdet vi finner gode virkemidler som bidrar til å styrke den nordiske språkforståelsen. Nordisk film- og fjernsynssamarbeid, nordiske dataspill, nordiske priser innenfor litteratur og film, nordiske programmer som støtter kultur- og kunstsamarbeid, minner oss om språkfelleskapet og utfordrer språkforståelsen. Det må skapes større bevissthet om kultursektorens betydning for den nordiske språkforståelsen.

Norge vil i formannskapsperioden

- *arbeide for å fremme det nordiske språkfelleskapet*
- *arbeide for å bedre samordningen for å styrke innsatsen på språkområdet*
- *sette fokus på kultur- og mediefeltets betydning for den nordiske språkforståelsen*
- *arbeide for å utnytte potensialet som ligger i nettbasert distribusjon av nordisk innhold innenfor rammene av opphavsretten*
- *arbeide for å gi nordisk barnelitteratur et løft*

III. Det kreative Norden

Gjennom kulturministrenes globaliseringsinitiativ – *Det kreative Norden* – er nordisk kultur blitt presentert på større internasjonale arenaer de tre siste årene. Satsingene har vist at det nordiske kultursamarbeidet både har konkret kunstnerisk verdi og kan vekke internasjonal interesse. Det norske formannskapet vil arbeide for å styrke og utvikle et felles marked for kulturnæringer og kulturprodukter. Mulighetene er flere når vi har 25 millioner mennesker å henvende oss til, enn om vi står alene nasjon for nasjon. En utvidelse av de nasjonale hjemmemarkedene til å omfatte hele Norden, vil gi et stort potensial for vekst og flere arbeidsplasser, og kan bidra til å styrke inntektsgrunnlaget for kunstnere og kulturarbeidere. Språkforståelsen gir de nordiske kulturnæringene et enestående konkurransefortrinn.

Hodejegerne
© Foto: Erik Aavatsmark, Friland AS

Et sterkere og mer forpliktende nordisk samarbeid vil kunne bidra til å øke den internasjonale gjennomslagskraften. I arbeidet med å styrke og utvikle et felles nordisk marked for kulturnæringer, skal det legges særlig vekt på nordisk film, nordiske dataspill og nordisk musikkexport.

- *Norge vil arbeide for å profilere Norden som en kreativ, levende og dynamisk kulturregion.*

KreaNord

Det norske formannskapet legger vekt å videreføre satsingen på KreaNord som et nordisk samlingspunkt for utvikling og styrking av kulturnæringer i Norden. KreaNord er et samarbeid om utforming av kultur- og næringspolitikk i Norden, og skal bidra til bedre samordning mellom de nordiske landene.

- *Norge vil i 2012 legge særlig vekt på å styrke samarbeidet mellom myndigheter og andre aktører som arbeider for å fremme kreative næringer i Norden.*

Kultursamarbeid over grensene i nord – Den nordlige dimensjons kulturpartnerskap (NDPC)

Den nordlige dimensjonen er et regionalt samarbeid som er forankret i en politisk erklæring og et politisk rammedokument. EU, Island, Norge og Russland er likeverdige partnere. Kulturpartnerskapet er ett av fire samarbeidsområder. Med utgangspunkt i *Handlingsplanen for kulturpartnerskapet* fra 2010, har det finske formannskapet i 2011 lagt vekt på å starte de første konkrete prosjektene.

Norge har også formannskapet i Barentsrådet i 2012-2013. Arbeidet i samarbeidsgruppen for kultur (JWGC) vil inneholde elementer som det vil være naturlig se i sammenheng med arbeidet innenfor KreaNord og Den nordlige dimensjons kulturpartnerskap.

Det samme gjelder arbeidet med å følge opp Kulturdepartementets handlingsplan for kultursamarbeid i Nordområdene (2009) og kultursamarbeidet med Russland innenfor Norsk-russisk handlingsplan for kultursamarbeid i nordområdene.

- *Norge vil arbeide for å videreføre og styrke Den nordlige dimensjons kulturpartnerskap som en viktig arena i regionen.*

IV. Nordisk ministerråds kultursamarbeid i ny struktur

Da Norge i 2006 sist hadde formannskapet i Nordisk ministerråd, var en ny samarbeidsstruktur for kultursamarbeidet i støpeskjeen. Den nye strukturen trådte i kraft 1. januar 2007. I 2011 ble det den nye strukturen evaluert; det vil si kultur- og kunstprogrammet, det nordisk-baltiske mobilitetsprogrammet og forvaltningsorganet for programmene, *Kulturkontakt Nord*. Formålet med evalueringen var å se på effekter og konsekvenser av endringene. Den overordnede vurderingen av reformen var positiv. Nyordningen av det nordiske kultursamarbeidet har stort sett vært vellykket, samtidig som det ble pekt på behov for noen justeringer. Oppfølgingen av evalueringen ble igangsatt i 2011 og skal avsluttes i 2012.

o Norge vil bidra til en god avslutning av reformarbeidet, slik at Nordisk ministerråds kultursamarbeid framstår med fornyet styrke.

Aktiviteter i formannskapsåret

Det vil bli avholdt forskjellige seminarer, konferanser og møter – de fleste etter invitasjon. En oversikt vil bli holdt løpende oppdatert på Kulturdepartementets hjemmeside www.regjeringen.no/MRK2012.

Nordisk ministerråds kulturbudsjett i 2012 er på ca 160 millioner DKK. En stor del av midlene kanaliseres til prosjekter på kultur- og kunstfeltet via Nordisk ministerråds programmer eller som bevilgninger fra Nordisk kulturfond. Nordisk ministerråd yter også støtte til de nordiske husene og instituttene, og finansierer Nordisk ministerråds film-, litteratur- og musikkpriser. Nordisk film- og tv-fond, som skal fremme produksjon og distribusjon av nordiske audiovisuelle verk (film og tv), mottar også støtte fra Nordisk ministerråd.

Kulturkontakt Nord <http://www.kulturkontaktnord.org/>

Nordens hus på Færøyene, Torshavn <http://www.nlh.fo>

Nordens hus i Reykjavik <http://www.nordenshus.is/>

Nordens institutt på Grønland, Nuuk <http://www.napa.gl/>

Nordens institutt på Åland <http://www.nipa.ax/>

Nordisk kulturfond <http://www.nordiskkulturfond.org/>

Nordisk informasjonssenter for medie- og kommunikasjonsforskning, Göteborg
<http://www.nordicom.gu.se/>

KreaNord – samarbeid mellom kultur og kreative næringer <http://www.kreanord.org/>

Velferdsstaten i et nordisk perspektiv – hovedprogram for Norges formannskap i Nordisk ministerråd 2012

<http://www.norden.org/no/publikasjoner/publikasjoner/2011-723>

norden

Nordisk ministerråd

Ved Stranden 18
DK-1061 København K

www.norden.org

Kulturdepartementet

Besøksadresse:

Akersgata 59, Oslo

Postadresse:

Postboks 8030 Dep,
0030 Oslo

Organisasjonsnummer:

972 417 866

Telefon:

Departementenes sentralbord 22 24 90 90

E-post:

postmottak@kud.dep.no

Hjemmeside:

www.regjeringen.no/kud